

Barns perspektiv på oredigerade platser utomhus

Maria Hammarsten

Universitetsadjunkt och doktorand i pedagogik med inriktning mot didaktik vid Jönköping University

PARALLEL SESSIONS 1 Session 1.1: Culture, space and participation

Den 4 november

Barns perspektiv på oredigerade platser utomhus

Barns rätt till utomhusplatser för lek och aktiviteter. Det pågår samtidigt en förtätning till förmån för bostadsbyggande och trafik.

År 2020 blev barnkonventionen lag i Sverige och det borde leda till förändringar, med att barn ska få sin röst hörd och tas på allvar i frågor som berör barn.

Barns perspektiv på oredigerade platser utomhus

Områden med träd, buskar
och växter där barn rör sig
borde identifieras och
skyddas.

Lekbar stadsgrönska
tenderar att minska och med
den försvinner unika lek och
aktivitetskvaliteter
(Junkmark, 2021).

Barns perspektiv på oredigerade platser utomhus

Studier visar att grönområden och natur erbjuder en rik variation som lockar till lek och stimulerar barns nyfikenhet, rörelse och lärande (Heft, 1988; Fjørtoft, 2000; Chawla (2007).

Barns slitage beror på att de gröna ytorna “älskas ihjäl” ... de blir därmed gegga ...

“Den barnvänliga staden”

Erhålla upplevelser, kvaliteter, tålig och lekbar vegetation (Jungmark, 2021).

“Pedagogisk markanvändning”

Barns perspektiv på oredigerade platser utomhus

Redigerade platser återspeglar vuxnas föreställningar om hur barn är eller bör vara, liksom deras idéer om vad barn ska göra, behöva och tycka om (Olwig & Gulløv, 2003; Rasmussen, 2004). Som betonas i barndomssociologin försummas ofta barns behov och perspektiv vid planering av utomhusmiljöer. När platser som skolgårdar planeras är de utformade av vuxna (Castell, 2002). Det finns en tendens att olika reglerade, byggda utomhusplatser för barn ordnas utifrån vuxnas perspektiv (Christensen Haudrup, 2004).

Barns perspektiv på oredigerade platser utomhus

”What are schoolchildren doing out there?”

Den teoretiska ramen för denna studie är inspirerad av barndomssociologin (James & James, 2012; Jenks, 2015). Denna tradition fokuserar på det kompetenta barnet (James, Jenks, & Prout, 1998) och har ambitionen att bedriva forskning inte bara om och på barn utan *för* barn och *med* barn (Mayall, 2008).

”What are schoolchildren doing out there?”

I många sammanhang har barn en begränsad tillgång till utomhusmiljöer med naturliga inslag i deras vardagliga liv, samtidigt som utomhusmiljöer för barn tenderar att utformas ur vuxnas perspektiv.

Tidigare studier visar hur barn använder och uppfattar redigerade platser som skolgården (Rönnlund, 2015; Mårtensson & Fägerstam, 2020), förskolegården (Almers et al., 2020), eller stadsmiljön (Orellana & Hernandez, 1999), men få studier berör oredigerade platser.

Syftet med studien

Syftet med studien är att utforska vad elever gör på oredigerade utomhusplatser och ge barn röst om dessa platser samt få en bättre förståelse för vad dessa platser betyder för barn.

Hur oredigerade platser upplevs och används av barn.

Studiens kunskapsbidrag till framtidens stadsmiljödesign.

Frågeställningar

Forskningsfrågorna är:

Vad erbjuder oredigerade platser till eleverna under deras fritidshemstid?

Hur beskrivs oredigerade platser ur barns perspektiv?

Vad gör eleverna på oredigerade platser?

Datainsamling

Samtalspromenader med fotografering

17 elever från fyra olika fritidshem, södra delen av Sverige

8 -9 år

”What are schoolchildren doing out there?”

De oredigerade platserna som undersöks i denna studie ligger nära fritidshemmet.

Skog eller andra områden med naturliga inslag.

De oredigerade utomhusplatserna i denna studie var inte planerade, designade utan hade av olika skäl lämnats utan omsorg.

Platser med stenar, grenar och pinnar på marken, ibland vatten och ofta mycket vegetation (träd och buskar). Platserna kunde vara igenväxta, ha mycket högt gräs och/eller ha en fördjupning i marken som kunde samla vatten. Jord och sand = lerig.

Redigerade platser och halvredigerade platser utomhus som exkluderades i studien

Metodologiska utgångspunkter

17 samtalspromenader

Fyra olika fritidshem som ligger i tre olika kommuner.

Två bilder på sina oredigerade platser.

Fältanteckningar gjordes från två icke deltagande observationer med två olika elevgrupper på fritidshem.

Barns perspektiv på oredigerade platser utomhus

Denna studie syftar till att låta barnen berätta ur sin synvinkel. Studien har inte ambitionen att beskriva enskilda barns perspektiv separat. Analysen försöker inte heller jämföra eller kontrastera de olika fritidshemmen.

Slutsatser som kan dras av denna studie begränsas av det faktum att de deltagande eleverna valde själva att vistas på dessa platser och var särskilt motiverade att berätta om sina oredigerade platser.

Barns perspektiv på oredigerade platser utomhus

Oredigerade platser där barn leker kan verka obetydliga eller till och med osynliga ur vuxnas perspektiv.

Platserna kan vara stora eller små, permanenta eller bara tillfälliga i en annars utformad utomhusmiljö.

Vad de oredigerade platserna har gemensamt är ett inslag av öppenhet och "vildhet" jämfört med redigerade platser som vi tenderar att designa för barn.

Barns perspektiv på oredigerade platser utomhus

Begreppet "oredigerat" ska inte tas i absolut mening. Alla miljöer är till viss del formade, designade av mänsklig aktivitet och valet att lämna vissa platser relativt orörda.

Barns perspektiv på oredigerade platser utomhus

Några elever angav att skolgården var *för* tillrättalagd eftersom den var utformad på ett särskilt sätt.

Där förväntades det mer eller mindre vilka aktiviteter som skulle förekomma som exempelvis att spela King i Kingrutorna, hoppa hage på den uppmålade asfalten och spela fotboll på fotbollsplanen.

Barns perspektiv på oredigerade platser utomhus

Affordances används för att beskriva de handlingsmöjligheter som en individ kan uppleva vid interaktion med miljön (Fjørtoft, 2000, 2001), och konceptet tar upp de möjligheter som kan urskiljas i resurser av olika slag (Gibson, 1979; Heft, 1988).

Med andra ord ger miljöer och deras funktioner möjligheter för en användare, oavsett om dessa möjligheter ursprungligen föreslogs av planerare eller inte (Heft & Chawla, 2006). Miljöns förmåner och dess objekt omfattar alltså allt som människor kan göra i den.

Barns perspektiv på oredigerade platser utomhus

Analysen använde begreppet "handlingserbudanden" för att beskriva både betydelsen av fysiska egenskaper på platserna och användningen som barnen gjorde av dessa funktioner.

Oredigerade platser erbjuder möjligheter för utforskande, fantasi och fri lek, upplevelser med alla sinnen, liksom fysisk aktivitet, social interaktion, tid att vara ensam och möjligheter för barnen att skapa sina egna aktiviteter.

Barns perspektiv på oredigerade platser utomhus

Miljöer och objekt har handlingserbjudanden, medan de som innehåller vad som ofta kallas "lösa delar"/naturföremål har betydligt fler handlingsmöjligheter (Nicholson, 1971).

Funktionella handlingserbudanden

Metoden för dataanalys i denna studie var att läsa beskrivningarna flera gånger för att samla in data i olika teman. Hefts (1988) studie undersöker bara miljöns fysiska förmåner och relaterar detta till barns lek, medan föreliggande studie också används för att beskriva möjligheterna till funktionella, sociala, känslomässiga handlingserbudanden.

Funktionella handlingserbjudanden

Klättra i träd

- Nybörjarklätterträdet
- Mellan klätterträdet
- Excellenta klätterträdet

Funktionella handlingserbjudanden

Kojbygge

Sociala handlingserbjudanden

Teman: "lek, fantasi och utforskning";
"Rörelse och motoriska utmaningar";
"Social interaktion och att vara ensam"
och "känslor och förhållande till
naturen".

Alla teman tyder på att oredigerade
utomhusplatser med naturliga element
var viktiga för elevernas aktiviteter och
lek och erbjöd ett brett utbud av
förmåner och olika betydelser.

De flesta elever som deltog i studien
använde sin fantasi och förmåga till
abstraktion för att tillskriva sin mening
med naturliga föremål och skapa något
annat.

Lek

Eleverna förklarar vad de gör på oredigerade platser.

"lek"

Anna (8 år) "nej, du kan inte leka någonting där [vilket betyder skolgården], men här [den oredigerade platsen] tror jag att det finns mer att leka med här, mer lek du gör här" .

Oredigerade platser, jämfört med aktiviteter på relativt förutbestämda utomhusplatser, till exempel att spela fotboll på fotbollsplanen på skolgården. Eleverna fick inte göra allt de vill göra på de redigerade platser utan nämnde ofta att de kände sig friare på oredigerade platser utomhus.

Den oredigerade miljön erbjöd många möjligheter till fysisk aktivitet, såsom klättring, löpning, hoppning och möjligheter till motoriska utmaningar.

Lek

Flera av eleverna pratade om traditionella aktiviteter.

“kurragömma”, “familjelek”, “inte nudda mark”

TV-program såsom Idol och Eurovision Song Contest utvecklades vidare i liken.

Lektema – stenåldern, vikingarna.

Oredigerade platser ger fantasi, pratade om att vara "i en annan värld" eller "låtsas" vara fattig,

Känslomässiga handlingserbjudanden

Några av eleverna berättade att de letade efter djurspår och det var spännande. De hade sett spår från älg, rådjur och rävar.

Djur som var döda.

Johan (9 år) säger: ”Om vi hittar något dött djur eller något. Ja, vi brukar hitta massor av döda djur och vi brukar begrava dem och lägga några gravstenar och sånt”.

En bäck erbjöd djurupplevelser.

Barnen kommer ihåg att de hade sett en groda i vattnet och insekter. Johan förklarade för mig att det en gång i tiden fanns fisk i bäcken, men numera finns inget vatten kvar.

Assosiera

Många elever tog upp en pinne, men pinnen var **aldrig en pinne**. Pinnar används som svärd, vispar och hästpiska.

Andra elever reflekterade över att du kan ta en pinne och leka att du är en mycket gammal person.

Barr kan vara spaghetti, medan kottar kan vara pengar, mat eller guldskeer.

Sociala handlingserbjudanden

Oredigerade platser leder till lek med vänner som innebär social interaktion.

Både leka tillsammans – pojkar och flickor, men också särskilda lekar.

Flickor berättar om att de leker häst, bygger kojor. Pojkarna leker krig, jagar varandra, kapmen mellan de goda och de onda.

En möjlighet att vara ensamma när de kände för det.

Eleverna hade också skapat en speciell plats som kallades "Hotell". Eleverna hade tagit initiativ till att använda det högt växande gräset, där det var nästan omöjligt för dem att se varandra. De hade organiserat och gick genom gräset i ett speciellt mönster, vilket skapade möjligheter för gångar och rum.

Emotionella handlingserbudanden

Alla aktiviteter och upplevelser som beskrivs av eleverna inkluderar känslomässiga dimensioner.

Att vara en del av en grupp eller att kunna sitta själv.

Den emotionella dimensionen som rör känslor i förhållande till naturen.

Barns perspektiv på oredigerade platser utomhus

Eleverna i denna studie var positiva till att vistas på oredigerade platser, men vissa elever nämnde också att dessa platser kan vara lite läskiga.

Negativa känslor uttrycktes till exempel i samband med några obehagliga växter, som björnlöka.

Vinden

Alma (9 år) "det jag inte gillar är när det blåser, riktigt mycket, så träden blåser så" [visar med händerna hur vinden går från vänster till höger] "då blir vi oftast riktigt rädda".

Utan vuxenövervakning

So what?

Varför är oredigerade platser?

Från vuxnas perspektiv "försummade" eller "övergivna", men har betydelse för barn.

Oredigerade platser erbjuder möjligheter för initiativ, kreativitet och fantasi, eftersom materialet (naturförmål) är mindre kodat med förutbestämda regler.

En annan aspekt av sådana platser är "rörighet" och brist på ordning, vilket ger utrymme för det oväntade, utforskande och upptäckter.

Oredigerade platser ger möjlighet till spontan lek och utveckling av egna aktiviteter (Fjørtoft, 2000, 2001; Skar et al., 2016).

Med utgångspunkt från denna studie vill jag hävda att barns upplevelser på oredigerade platser utomhus med inslag av natur inte kan ersättas av de som byggda miljöer erbjuder.

Att bygga relationer och kunna relatera till naturen, hävdar Chawla (2007) att behövs möjligheter att självständigt kunna utforska platsen. För det andra, enligt Chawla (2007) är tillgängligheten viktig, och för det tredje möjligheten att kunna besöka platsen regelbundet.

Mindscape + Landscape = Learnscape

Att kombinera och skapa platser som erbjuder hållbara utomhusmiljöer för barn.

Denna studie hoppas kunna tjäna som en påminnelse om värdet av att bli lerig, klättra i ett träd, begrava en död fågel, uppleva de nyanserna mellan vänliga och ovänliga växter och spendera tid på platser som öppnar upp för upptäckter.

Utifrån resultatet argumenteras det att förtätning av städer behöver göras med beaktande av barns perspektiv och möjliggöra att det finns platser för barn och barns platser (Rasmussen, 2004).

